

Літаратурная Беларусь

Выпуск №4 (104)
(красавік)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ

Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org

novychas.info

Змест

НАВИНЫ: літаратурна-грамадскае жыццё красавіка.....с. 2
 АСОБА: «Неаднойчы ўваскрэслы»: Генрых ДАЛІДОВІЧ пра Міколу АЎРАМЧЫКА.....с. 3
 ПАМ'ЯЦЬ: пра лёс і творчасць Міколы ЦЭЛЕША .....с. 4–5
 ПРОЗА: апавяданне Васіля ЖУКОВІЧА «Жывы!».....с. 6
 ПАЗЭІЯ: «Готландскі нататнік» Юркі ГОЛУБА.....с. 7
 ЭСЭ: Ала ПЕТРУШКЕВІЧ, «Жанчыны не павінны ваяваць».....с. 8–9
 ПАЗЭІЯ: вершы Васіля МАКАРЭВІЧА і Аксаны СПРЫНЧАН.....с. 10
 ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТА: Васіль Дранько-Майсюк пра Л.ГЕНІЮШ...с. 11
 ПЕРАКЛАДЫ: літоўская паэзія — У.Бразюнас і А.Марчэнас.....с. 12
 ГУМАР: мініяцюры Сяргея УКРАІНКИ.....с. 13
 ДЗЕЦЬЯМ: вершы Сяргея ПАНІЗЬНІКА і Уладзіміра СІЎЧЫКАВА...с. 14
 СПАДЧЫНА: Сяргей ЧЫГРЫН пра Сярожу ПАСТУШКА і Канстанцін КАСЯК пра «літаратурную» Валадарку.....с. 15
 СВЕТ: навіны літаратурнага замежжа.....с. 16

Сяргей Законнікаў:

«Вершы не пішуцца, а нараджаюцца»

— Сяргей Іванавіч, у вершы «Лёгкі хлеб» Вы пішаце: «Лёгкім хлебом паэзію лічаць, стараюцца // «Ад сахі і станка» прарвацца да слова... // Ды метафары ўсё ж мазалём не ствараюцца, // Нельга рыфмы спарадкаваць, быццам дровы...». Як адрозніць сапраўдную паэзію ад штукарства?

— Практычна ўсе людзі ў маленьстве або ў юнацтве нешта рыфмуюць, рытмічна прамаўляюць нейкія радкі. Многія цішком запісваюць свае практыкаванні і лічаць іх паэзіяй. Сапраўдныя паэтычныя здольнасці, талент даюцца чалавеку Вышэйшай Воляю і не так часта, як гэта некаму здаецца. Апошнім часам агульнае ўзровень якасці паэзіі катастрафічна знізіўся, бо ў літаратуру кінуліся ўсе, каму не лянота. Гэтым грашаць пенсіянеры, асабліва ў якіх няма лецішча.

Для мяне адрозніць сапраўдную паэзію ад штукарства не надта складана. Калі ў тэксе няма сардэчнага хвалявання, шчырасці і цяпла, натуральных перажыванняў, здзіўляючых назіранняў, свежых метафараў, калі ён не крапае, не чапляе душу, то гэта і ёсць штучнасць, зробленасць. Ад такіх вершаў заўжды зыходзяць холад і поўная абыякавасць да чытача. Ні мудрагелістыя канструкцыі формы, ні мадэрновыя рыфмы іх не ратуюць. Асабліва мне прэчэць, калі ў аўтара няма адчування арганізаванасці, гармоніі, чуцця слова. Яно ніяк не хоча лезці ў радок, але вершаплёт бязлітасна б'е яго доўбняй і заганняе не ў сваё гняздо. Цяжка маральна і нават фізічна чытаць такія творы.

— Народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч выдаў свой збор творцаў на ўласныя сродкі. Чаму, на Вашу думку, выдаць кнігу ў Беларусі так цяжка? Што трэба зрабіць, каб для творцы шлях ад рукапісу да кнігі быў не такім складаным і доўгім?

— Бываючы ў розных краінах (Францыя, Германія, Данія, Швейцарыя), я цікавіўся тым, як таленавітыя аўтары выдаюць свае кнігі. Найбольш шанцаў тым, хто атрымлівае дзяржаўныя гранты на напісанне канкрэтных рукапісаў. Там ёсць такая

выдатная практыка. Але прывілеі заслгоўваюць ужо больш менш вядомыя творцы, прытым іх колькасць абмежавана. Астатнім дапамагаюць мясцовыя мэрыі, розныя фонды, вельмі шырока практыкуюцца спонсарства заможных людзей, бо дабрачыннасць не абкладаецца падаткам. Наадварот, дзяржава за ўвагу да культуры, літаратуры змяняе падатак на іхні бізнес.

У СССР друкавацца было нашмат прасцей, таленавітаму чалавеку не трэба было плаціць за выданне. Ён атрымліваў яшчэ і неблагі ганарар. Затое існавала драконаўская цензура, у барацьбе з якой маю багаты вопыт, бо на працягу амаль дзесяці гадоў давялося ратаваць выдатныя кнігі В. Быкава, А. Адамовіча, У. Караткевіча, П. Панчанкі, А. Разанава, п'есы А. Макаёнка.

У пэўным выглядзе савецкія парадкі перайшлі ў Рэспубліку Беларусь. Але цяпер правіць баль аўтарытарная ідэалогія, якая дзеліць пісьменнікаў на «нашых» і «нянашых». Ніякай падтрымкі «нянашым», якія маюць свой погляд на рэчаіснасць, няма, з імі ідзе напружаная вайна.

З 2000 года дзяржава да маіх кніг не мае ніякіх адносінаў. У час, гнілы і хісткі для нацыі, надзвычай неспрыяльны асабіста для мяне, быць адразу аўтарам і фундатарам сваіх выданняў, што рабіў неаднаразова, няпроста. Але я аптымізму не губляю.

— Вы вядзеце пастаянную рубрыку «Пункт гледжання»

ў газеце «Свободные новости плюс». Як у Вас атрымліваецца так аператыўна і красамоўна адгукацца на самыя злабодзённыя падзеі?

— Я на працягу ўсяго жыцця прывык да перапрацоўкі розумам і душою вялікай плыні інфармацыі, цяпер таксама ўважліва сачу за падзеямі ў краіне і свеце, па меры магчымасці вандрую. Гэта дапамагае быць у пэўнай інтэлектуальнай форме, мець свае меркаванні. Лічу жанр публіцыстычнага роздуму вельмі прыдатным для місіі ненавязлівага асветніцтва, якая патрэбна заўжды, і асабліва ў час жорсткіх інфармацыйных войнаў.

— За сваё жыццё Вы нямала павандравалі па свеце. Як ставіцца да беларускай культуры і літаратуры ў свеце? Што трэба зрабіць, каб на сучасную беларускую літаратуру звярнулі ўвагу чытачы з іншых краінаў?

— Я вітаю і люблю любыя вандроўкі, але сам ніколі не быў простым турыстам, які ходзіць услед за экскурсаводам і паварочвае галаву ўлева або ўправа, разглядаючы выдатныя мясціны нейкай краіны. Так склалася, што кожны мой выезд за мяжу меў пад сабою грунтам літаратурныя падзеі або клопаты, звязаныя з наступствамі Чарнобыльскай катастрофы, калі давялося, зноў жа паэзіяй, у час платных канцэртаў у Германіі, Польшчы зарабляць грошы на лекаванне хворых

дзяцей, набыццё медыцынскага абсталявання, лекаў, вітамінаў для беларускіх бальніц. Мой шматгадовы вопыт дапамогі тым, хто пацярпеў ад аварыі, паказаў, што паэтычныя радкі маюць не толькі духоўную, але і матэрыяльную сілу, бо дапамагаюць ратаваць фізічнае здароўе людзей.

Што тычыцца стаўлення да беларускай культуры і літаратуры ў свеце, то адказваць на гэтае пытанне складана. Па-першае, у многіх месцах, дзе я быў, людзі слаба ведаюць або нават зусім не ведаюць самую краіну Беларусь, а мы часта хочам прымаць жаданае за сапраўднае. Па-другое, культура і літаратура — гэта не палітыка, тут сітуацыя больш прыхаваная. Нейкі плён, безумоўна, даюць дні культуры, абменныя выезды беларускіх тэатральных і канцэртных калектываў за мяжу. Але гэта разавыя акцыі, мерапрыемствы святочнага кшталту. Свята прайшло, а што засталася ў душы?

У другой палове ХХ стагоддзя кнігі некаторых беларускіх пісьменнікаў (І. Мележа, Я. Брыля, У. Караткевіча, І. Шамякіна і інш.) часта выдаваліся ў савецкіх рэспубліках і ў краінах г. зв. «народнай дэмакратыі». Рашучы прарыў у Еўропу, Азію і Лацінскую Амерыку зрабіў у той час сваімі выдатнымі аповесцямі Васіль Быкаў.

У сучасны момант чытачы суседніх краінаў (Украіна, Расія, Польшча, Літва, Чэхія) нешта

ведаюць пра беларускае літаратурнае жыццё. З больш далёкім светам інфармацыйны і ўзаемаперакладніцкія літаратурныя стасункі слабейшыя, за выключэннем, можа, Германіі і Швецыі. Канечне, беларускія кнігі ў перакладзе выходзяць і ў іншых краінах. Іх нямала, а аўтары — ад класікаў і да самых маладых.

Але трэба рэальна ацэньваць гэтыя прыемныя для аўтараў падзеі. Калі ў Варшаве двойчы выходзіла мая кніга паэмаў «Чорны конь Апакаліпсісу», а ў Сафіі кніга «Шлях душы», гэта нікольні не азначае, што палякі ці балгары масава ведаюць таго паэта...

Найбольш у свеце выдаюцца і карыстаюцца попытам кнігі Святланы Алексіевіч, што сам неаднаразова бачыў і чуў на сустрэчах з чытачамі ў Германіі, Францыі, Польшчы.

Беларуская літаратура стане цікавай іншаземцам, калі будзе выходзіць на сапраўды агульначалавечыя тэмы, якія хваляюць кожнага зямляніна, напаўняцца нацыянальным каларытам, аўтарскай шчырасцю і праўдай, мець новыя прыцягальныя формы.

— Распавядзіце, як ствараюцца Вашыя вершы, што натхняе на творчасць? Над чым цяпер працуеце, чым парадзіце ў бліжэйшай будучыні?

— Вершы не пішуцца, а нараджаюцца. Звычайна гэта здараецца з аднаго радка або страфы, што выпыхваюць з душы. Далей, як кажучы, справа тэхнікі. Але гэта не азначае нейкі канвеер, з нарыхтовак выбіраецца самае лепшае. Бывае, што доўгі час на вершы не цягне. А натхненне мяне будзённае жыццё, у якім, як ні дзіўна, шмат паэзіі, жывых імпульсаў для творчасці.

Пакрысе пішу складаную для мяне ў прафесійным плане кнігу «Рабскі дзень, вольная ноч», дапаўняю рукапіс успамінаў «Згадкі Вогненнага Пса». Ёсць гатовыя тры рукапісы публіцыстыкі. Што тычыцца паэзіі, то новы зборнік вершаў можа быць падрыхтаваны і сёлета. Але наперад забягаць няварта, пажывем — пабачым.

Гутарыў Алесь Сачанка

Зазер'еўскі летапісец:

У ягоным жыццёвым і творчым лёсе — безліч таямніцаў, загадак.

Нарадзіўся ў першае лета XX стагоддзя — 25 ліпеня — у вёсцы Зазер'е Есмінскай воласці былога Барысаўскага павета Мінскай губерні. Невялікая беларуская вёска вызначалася ўжо тым, што патанала ў пракаветных пушчах, ляжала на старадаўнім «Вітаўтавым шляху» (Вільня — Маладэчна — Барысаў — Магілёў) і мела непадалёк завод па вырабе зброі. На вясковым могільніку адшуквалі захаванні XII стагоддзя. На адным з помнікаў быў выбіты надпіс «Неганім Сеесу» (XV стагоддзе). Геранім быў адным з першых вядомых продкаў зазер'еўскіх Цэлешаў.

Завод па вырабе зброі належаў яшчэ прадзеду Міколы Цэлеша па бацькавай лініі графу Базылю, жалеза для вытворчасці здабывалі з балотнай руды. Праз той завод, як згадваў М. Цэлеш, прадзед і страціў свой графскі тытул. Пасля падзелаў Рэчы Паспалітай зазер'еўская зброя патрапляла ў рукі паўстанцаў супраць расійскага самадзяржаўя. У 1861 годзе прадзед пазнаёміўся з капітанам Зыгмундам Серакоўскім, праз два гады яны і ўзначалілі паўстанне ў Барысаўскім і Ігуменскім паветах. На заводзе да таго часу паспелі нават адліць некалькі лёгкіх гарматаў.

Ноччу царскія войскі акружылі Зазер'е, ад стрэлаў загараўся завод, графская рэзідэнцыя, хутары шляхты, сялянскія хаты. Як раскаваў Міколу дзед Ян (апошняму ў 1863-м было 12 гадоў), прадзеду Базылю ўдалося выскачыць з палаючай спальні.

Ратуючыся ад царскай шчыбеніцы, Базыль Цэлеш перабраўся ў Заходнюю Еўропу, а затым — «за ваду, у Новы свет», як называў Амерыку. Два ягоныя сыны — Ян і Несцер — ды дачка засталіся на Радзіме, займаліся гаспадаркай. Сялянскія клопатамі жылі і бацькі Міколы: Барбара з Каралёнкаў і Ёхім Цэлеш (па расійскіх дакументах — «Ефим Телеш»).

Апошні і прывёў сына ў вясковую школу. Восем аб тым успамінаў будучы пісьменнік у сваёй «Аўтабіяграфіі» (яе тэкст з ласкавай згоды жонкі і родзічаў М. Цэлеша аўтар гэтых радкоў апублікаваў у часопісе «Тэрмапілы»): «Спыніліся каля дзв'яццаці на калідоры, з-за якіх чуўся павышаны голас настаўніка. «Высмаркайся перш!» — загадаў бацька. Я выцер рукавом сьвіткі нос, і ў гэты момант адчыніліся дзверы. Зь незадаволеным тварам стаяў перад намі настаўнік — малады, з прыгожымі рыжаваченькімі вусікамі, на адной ягоннай назе быў бот з халывай, а на другой галёша паверх белага апатрунку; казалі, яго набілі хлопцы, злавіўшы каля сваіх дзевак. <...> Мяне пасадзілі на першую парту, бо, па-першае, малы, а па-другое, «дуроны хлопец». Кляса мне здавалася непамерна вялікай і пустой. У грубцы гудзеў агонь. Настаўнік паклікаў да

дошкі хлапчука, крыху большага за мяне; загадаў яму ў намаляваных крэйдзі клеткачых выводзіць акуратна палачкі. Рука ў хлопчыка дрыжала і палачкі выходзілі крывымі, як ягоныя рахітычныя ножкі. «Я табе казаў выводзіць палачкі роўныя і не крывыя, а ты што: рагулькі мне ставіш?» Хлопчык кльпаў сінімі, як лёд на сонцы, вачыма. Крэйда выпала з рук на падлогу, і ён яе растаптаў. Тады настаўнік хапіў яго за каўнер старэнькай сьвіткі і шпульнуў, як мяч, у кут, дзе была жарства. З ног хлопчыка зваліліся дзюравыя бацькавы валёнкі. «Стаць на калені і стаць датуль, пакуль я не скажу!» Я ціхутка схіліўся над партай і глядзеў на голенькія і брудненькія ножкі хлопчыка, ледзьве стрымліваючы свае сьлёзы...

На шчасце, на другі ці мо на трэйці тыдзень я захварэў на адзёр, а потым на шарлятыну ці мо на дыфтэрыю — хто там намі цікавіўся ў тыя часы!? Пакуль я хварэў ды папраўляўся, таго настаўніка ў школе ўжо ня было — прыслалі настаўніцу: маладую, ветлівую, добрую. Была аднекуль з-пад Радашковіч, ці можа із саміх Радашковіч. Часамі да яе прыязджаў Янка Купала, зямляк, едучы аднекуль па сваіх гаспадарчых справах, у санках-развалках, на шэрэнькім, досыць ладным коніку; і сам у шэрэнькім саматканым кульку, але пашытым на шляхецкі хвасон. У клясу ён, праўда, ніколі не заходзіў, але настаўніца, потым, нам апавядала пра яго дужа шмат: «Гэта наш першы сялянскі паэта!» І чытала нам ягоныя вершы. Адзін выклікаў, проста, авачыю ў школе!».

У 1911 годзе пасля вясковай школы М. Цэлеш з парады настаўніцы падаўся вучыцца ў бліжэйшую (17 кіламетраў ад дома) бурсу. У 1914-м бацьку мабілізавалі на фронт, з маці засталася пяцёра дзяцей, і Мікола мусіў перапыніць вучобу, каб дапамагаць па гаспадарцы.

Праз год фронт ужо наблізіўся да Зазер'я — былі чутны стрэлы гарматаў. Сапёры пачалі палпаць дарогу паміж Магілёвам і Барысавам. Да працы змушалі і вяскоўцаў. «Пайшоў і я, — успамінаў М. Цэлеш. — Пры атрыманы заробку спаткаўся з Аляксандрам Блокам, пра якога я ўжо ведаў. Яго таксама паклікалі ў войска, але, дзякуючы вялікай пратэкцыі, вызначылі скарабнікам у тую сапёрную адзінку, якая ладзіла ў нас шлях. За дзесяць кіламетраў ад Зазер'я быў маёнтак Кубліцкіх, ягоныя сёстраў па другому бацьку. Блок зацікавіўся мной, пэўна, па намове людзей аб маім гераічным наведанні школы за сямнаццаць кіляметраў, што было вулчна адзіным выпадкам у Зазер'і, і спытаў: ці чытаў я што-небудзь з ягонае пазыі. Пачуўшы, што дастаць тут кніжак нельга, даў мне невялікі зборнічак астатніх вершаў. Я праглынуў гэтыя вершы літаральна ў адзін прысест. Яны ўскружылі мне голаў, і некаторымі з іх я пачаў проста блузыніць. Перада мной адчынілі нейкія няведаныя мне небасхілы».

У 1916 годзе М. Цэлеш у Варонежы атрымаў службу на пошце.

Мікола Цэлеш. Мастак Пётра Мірановіч

У 30-х гадах ён змог выдаць пяць (!) невялікіх зборнікаў апавяданняў, якімі, як пісаў пазней, быў вельмі незадаволены. У 1931-м выйшла кніга «Аповяданні паляўнічага», у 1932-м — «Са стрэльбай і сабакам», у 1935-м — аповесць «Курылка (Запіскі вучня царкоўна-прыходскай школы)»

Лютаўскую рэвалюцыю сустрэў на Кацярынаслаўшчыне, у гарадку Кадзіеўка, дзе працаваў на шахце і наведваў агульнаадукацыйны курс.

«У гэты час на руінах Расейскага Імпэрыі пачалі ўзьнікаць незалежныя гаспадарствы падбітых народаў, — успамінаў ён пазней. — Дайшлі чуткі, што паўстае Літоўска-Беларускае Гаспадарства. Мне дужа хацелася ехаць дахаты, але кіпела хатняя вайна і мой год быў пад мабілізацыяй: я баяўся рушыцца з мейсца, каб ня трапіць у самае пекла. У чэрвені гэтага-ж году, усё-ж мусіў стаць пад зброю. Даходзілі чуткі, што паўстала Беларусь і ствараецца наша нацыянальнае войска. Выклапатаў перавод на Бацькаўшчыну, каб стаць у ягоны шэрагі, але, раптам, захварэў на тыфус, а потым на другі. Праляжаў у шпіталю роўна паўгода. Калі ў лютым 1919 г. дабраўся да роднае хаты, бацька не пазнаў мяне — так я

якія падкупляюць замілаваннем да роднай прыроды, пафасам шчаслівага жыцця на роднай зямлі.

Аповесць «Курылка (Запіскі вучня царкоўна-прыходскай школы)», напісаная на аўтабіяграфічным матэрыяле (ахоплівае перыяд маленства і вучобы аўтара ў царкоўна-прыходскай школе, якая знаходзілася далёка ад бацькоўскай хаты), пакідае і сёння добрае ўражанне. Аўтар выявіў выключнае веданне дзіцячай псіхалогіі, выдатна выпісаў атмосферу 10-х гадоў, што панавала на ўскрайках тагачаснай расійскай імперыі, стварыў шэраг рэалістычна-запамінальных характараў: настаўнікаў і вучняў.

Пра сваё жыццё ў акупаваным Менску М. Цэлеш напісаў у адным са спявадальных лістоў на Радзіму (захоўваюцца ў архіве аўтара). «Я не лічу сябе ў чым-небудзь павінным перад нашым народам, а тым больш асабіста перад Вамі, — пісаў ён сваякам на Беларусь (у родную вёску Зазер'е). — У час нямецкага наступу я ня меў ніякой магчымасці рушыцца з Менску. Ні я адзін! Увесь Менск застаўся на мейсцы, нават сын сакратара ЦК КП(б) Панамарэнкі. Некаторыя, праўда, пазней прабіраліся пехатой праз фронт, але што да мяне, дык я і гэтага ня мог зрабіць, бо на маёй адказнасці было трое малых дзяцей, — Слаўцы ўсяго адзін месяц, — і хворая жонка пасля родаў. Хіба я меў права пакінуць іх на верную пагібель?»

У 1943 годзе ў Менску выйшаў зборнік апавяданняў М. Цэлеша «На крыжы» (падпісаны псеўданімам М. Лясун). «Беларускі народ на працягу сваё доўгае гісторыі перажыў многа часоў добрых і цяжкіх. Але найбольш чорнымі будуць тыя балонкі гісторыі Беларусі, на якіх знойдуць сваё адбіццё часы бальшавіцкага панавання і бальшавіцкіх рэформаў у галіне сялянскае гаспадаркі, — так пачыналася выдавецкая прадмова да кнігі. — Гэтыя жудасныя часы безумоўна знойдуць шырокае адбіццё ў беларускай літаратуры. Калектывізацыя на Беларусі і адпор ёй з боку беларускага сялянства дасць тэму не аднаму беларускаму пісьменніку. Аб гэтых часоў будуць напісаны цэлыя тамы. <...> У зборніку апавяданняў беларускага пісьменніка М. Лясун Паважаны Чытач таксама знойдзе абразы з гэтых жудасных часоў».

Аповяданні М. Цэлеша нагадваюць рэалістычныя замалёўкі з жыцця — зазвычай гаротнага, трагічнага, падарванага бесчалавечнасцю таталітарнай сістэмы. Найбольш удалася прайзаіку ўжо ў першых абзацах ствараць неабходны «рытмічны фон» аповеду. Публіцыстычнасць, частая «дыялогавасць» і ашчаднасць, нават скупасць выяўленча-мастацкіх сродкаў — галоўныя адметнасці апавяданняў М. Цэлеша. Персанажы выпісаліся ім «эканомна», рэдкія і пейзажныя

Готландскі нататнік

Юрка ГОЛУБ

Гусі над Візбу

Дзе вятры прагрызлі мур
Крапасны — не з голаду,
Развязаці гусі шнур
Па-над дахам Готланда.

Ім даступны небасхіл,
Балтыка, тым болей.
Б'юцца крыламі ўнахіл
Вынаходцы волі.

На шляхі ім крапаў дождж.
Шанавалі Шалі.
Для палёту дужы — гож.
Слабкі — варты жалю.

Дзе пункціры значыў Воз
Над кудлатым морам,
Да парома поўз абоз
З выкладкаю мрояў.

...Гусі выраем ляцяць.
Лёс аблок гартаюць.
Адчуваеш дух зліцця
Сэрца і гартані.

Авечая араторыя

Гараскопы нам ілгуць.
Гаснуць хутка свечкі.
Візбу моўчкі сцерагуць
Сто бараноў і сто авечак.

Ім быццё — не забыццё,
Непадлеглым зграі.
На пастаўленых жыўцом
Поўсць каменна грае.

Рог крутога барана
Край міласці кратаць.
Кожух прагнуць апрацаць
Піраты і караты.

Атару вуліцы пасуць,
Хоць траў ня маш на бруку,
Выносяць бараны прысуд
Зламыснікам у друку.

Нябось няма на свеце сёл,
Рэліктавых паселішч,
Каб там баран, а не асёл,
Авечцы сцежку целіў.

Шыпшына каля старажытнай сцяны

Калі ішоў на самоце
уздоўж ахоўнай сцяны
у далечыні ад помных
сцежак,
насустрач
рушыла... шыпшына.
Сустрэліся. Абняліся аберуч.
І не ўкалоліся.
А мяне захліснула зямлячае:
«О Беларусь, мая шыпшына,
Зялёны ліст, чырвоны цвет!
У ветры дзікім не загінеш,
Чарнобылем не зарасцеш»*

*З Уладзіміра Дубоўкі

Паэма вокнаў

Далёка за поўнач
іх святло падае ніцма
на блішчаста-узорыстыя
візбянскія брукі.

Раніцай,
калі зара
кранае іх падаконнікі,

там адбываецца
містэрыя-цуд.

Распачынае яе марак
у бялюткай матросцы
і хвацка аддае чэсць
дню-камандору.

Пыхнуў чырвоным вуголлем
чыгунны прас
рыхтык зняты з гарышча
роднага хутара.
Такім калісь карыстаўся
бацька-кравец.

Рыхтуецца да зорнага часу
паяльная лямпа,
падобнай смаляць вепрукоў
на зімовых падворках
паблізу Зэльвы.

Ляснымі сініцамі
заценькалі
гарлачыкі і сервізы,
графіны і келіхі,
нібы ў прадчуванні
будучых свят.

А за шыбамі на вуліцы
Knägränd
прашапацывалі
белагрудыя пінгвіны,
ізноў пачалі барукацца
мядзведзі.

А на Uddens
засвяціліся марскія каменьчыкі,
як вочы,
удумлівага ката,
што прымастаколіўся побач.
І мінакам памахала ружаю
рабрыстая ваза.

І містэрыю-цуд
сталі далей раскручваць
кактусы
і
срэбны дзік,
мухаморы
і

слон-маруда,
ракавіны
і
нават воўк,
які нечакана падміргнуў табе
па сяброўску.

І перад усім абмываў вокны
спагадны звон
з Domkyrkana —
храма з імем Святой Марыі.

На возеры Улвундахон

На скалах — квартал Вікінген.
Унізе — як лебедзі, яхты.
А возера, быццам агмень,
І свеціць не з бухты-барахты.

Вунь вікінг сядзіць на скале
І сам сабе, мабыць, даводзіць;
Не можа азерца скалець:
З каменнага, бач, радаводу.

Ды вольнаму воля, аднак.
Не просіць плыўчыха
падтрымкі:
Не лічыць сябе аніяк
Ахвярай халодных абдымкаў.

А вобак — не здолеў араць —
Прыкуты да воблака продак.
Пад сонцам зямлячкі гараць
На ложах са скальнай пароды.

Дзе ветразь прастору набыў,
А вока за хваляй сягнула,
Зышоў ледавік у нябыт,
А мачту вякі не сагнулі.

Згадка пра шэсце геяў

Геі раскатурхалі Стакгольм!
Шэсце луціць у квяцісты бубен!
Твары ў фарбах —
ну і што з таго:
Сябар сябра непараўна любіць.

Буфанада, показкі і цырк —
Даспадобы прагнаму натоўпу.

Раздзіраецца жыццёвы цыкл
Тымі, што амаль у топлес.

Як заўжды, труба кудысь заве.
Воклічы гучней, чым пацалункі.
Свет калі на часткі разарве,
Дык не толькі дынамітным
трункам.

Хоць заходзіць кругам галава,
Ды асядзе ў памяці трывала —
Як пшчотна лозунг танцаваў
На вуголлях жаркіх карнавала.

А яшчэ. Нібы (вякам?) дакор,
Пералазіць праз заслону крыкаў,
Праз істужкі, што сплялі дэкор,
Вунь хлапчук на бацькавым за-
грыўку.

На Балтыцы

Адступае Балтыка назад.
Выспы сустракаюць і праводзяць.
Мора б'еца лбішчам наўздагад
У крутыя рэбры цеплахода.

Мкне яму насустрач небасхіл.
Лёсы іх завязаны на вузел.
Хвалі задыхаюцца без сіл,
Быццам іх нячысцікі валтузяць.

Хоць схаваў трывогу капітан,
Весялосць памножылі каюты.
Тут не кожны мора паспытаў,
Тут не кожны да яго прыкуты.

Але хвалі скачуць наўскасцы,
Чайкі і гарлаюць, і трываюць.
Хоцаца дахаты. Збеглы сын...
Што цябе на палубе трымае...

Сусвет

Час прашыты свінцом.
Друз.
Анёл.
Запаветы.
Конік скок на сяно
У гумецы Сусвету.

Цуд адбыўся за ноч.
Адиукаліся згадкі.
Навальніца наўзбоч
Шкуматала палаткі.

Каранасты, трымаў
Дуб маланку за цуглі.
І грамы нездарма
Рэйды ладзілі цугам.

І зышлі, як арда,
З-за нябесных завесаў
Затаптаць на грудях
След каханых злавесна.

Стала раптам яснець.
Золак.
Воблакі.
Ціха.
Мы не ведалі ў сне,
Што загнулася ліха.

Пра жыццё

Забывалася бяда,
Як трава ў рыштоку.
Спаць начлежная буда
Не хацела штосьці.

Ноч спрыяла салаўям,
Гаю вушы звесіла.
Нам — у космасе гасцям —
Стане ўдома весела.

Я табе дашлю ліста,
Ці найлепш — паштоўку.
Сэрца маеца літаць:
Што ж ты, сэрца... Зноўку?..

Пакладу табе ў канверт
Запаветны промень.
Будзе гэты запавет
Наша пошта помніць.

А сляза, як страказа.
Пахне неба кошанкай.
Нам жыццё — не драбязя.
Не вадзіца ў кошыку.

Экзотыка з рамантыкай

Васіль
МАКАРЭВІЧ

Здалёк дапасці і сям'ёй
Сабрацца.

Хлусня
І нагаворы, як відаць, —
Калі наперакос што-небудзь
пойдзе,
Усім адсюль у Польшчу драла даць,
А там ужо — на Захад
Ці на поўдзень!

Тут, дзе грыбамі
Пахла скрозь зямля,
Не мелася пазаддзя, ні адсеўкаў,
Умомант клан партыйны ад
Крамля
Пяра рашучым росчыткам
Адсеклі.

Адкінуўшы
Убок імперскі тон,
Адсунуўшы далей пірог з ванілем,
Не Віскулі ў Маскву і Вашынгтон,
А з пушчы гасць з гаспадаром
Званілі.

Чаму ж тады
Ўзнімаюць каламуць
Лбы медныя з былымі мацакамі,
І Віскулі да гэтых дзён клянц
Ды мацюком апошнім
Мацюкаюць?

Распад Саюза —
Горай за грабеж!
Хіба яго зубры у пушчу звалі?
Пры чым жа Віскулі і Белавеж
Да хіжага дзяржаўнага
Развалу?

На дубе ссох
Нарост, нібы хатуль.
Распалася імперыя з імперый.
І ад яе з паднеб'я аж дасюль
Ляціць на дол, нібы абрыўкі,
Пер'е.

На медыцынскай камісіі

Прасвечвалі,
То рыліся пад похвамі,
Выпарвалі ў мякіне ды ў тырсе.
Чым я хварэю? Ды сваёй эпохай
І ліхаманкай, што наш край
Трасе.

Не надта рады
Вы адметнай вытачцы
Майго сурдута на прасцецкі лад.
Падскочыць сэрца і на тонкай
нітачцы
Вісіць, як Ніагарскі
Вадаспад.
Мо дзеля вас —
Экзотыка з рамантыкай,

Калі пад небам ссохлы, што сухар,
Касцей аглоблі вечнага рэўматыка
Выварваю у прыску ста
Сахар?

Гарыць душа,
Прайшоўшы трубы медныя,
Агнём шугае, нібы ўлетку лог.
Сузор'і Задыяка з Андрамедаю
Алмазамі абклалі мой
Бярлог.

А соль жарствой
На рэбрах і пад рэбрамі,
Грызе іх, пакідае рваны след.
А можа, трэба пачынаць пярэбары?
Куды? Туды, дзе родны
Сельсавет!

Я не прасіў
І ў Запаляр'і літасці,
Хоць лёду наламаў і там,
як дроў!..

Навошта вы пра групу
інваліднасці?
Скажыце лепш, — як мамант,
Я здароў!

***

Яны, бамонд з багемаю,
Маглі без даі прычын

Зрабіць нікчэмнасць геніем,
А генія — нічым.

Стараліся на споведзі
Прайдохам дагадзіць.
І на кароткім повадзе
Іх за сабой вадзіць.

***

Здаецца, адбіўся ад статку,
Збіў ногі аб лбы скавышоў.
Знячэўку для ўсіх у адстаўку
Былы каптэнармус пайшоў.

Давайце мы разам прыкінем,
Мо палку крыху перагнём, —
Што ён для нашчадкаў

пакінуў?
Багацце адно — перагной!

***

Пад шэрай шапкай-аплывухай
Ён бандурыст, то брандыхлыст.
А вецер лясне аплявуху,
І ўжо тады ён — мадэрніст.

Радкі накрэмзае таропка
І лічыць — ім няма цаны!
Яны ж, без коскі і без кропкі,
Як і без гузікаў штаны.

Віскулі

Хто напракнуў
Ці мацюкную калі?!
А вымавяць найменне —
сэрца ёкне!
У Белавежскай пушчы Віскулі
Былі здаўна урадавым
Маёнткам.

Адсюль турылі
Крапіву з быллём,
Каб пахла пушча краскамі
і мёдам.
Ды з часам сталі Віскулі бьяльмом
На воку у партыйнага
Бамонда.

Ці ж іх віна,
Што у глухі бярлог
Славянскаму супольніцтву
і брацтву
Путч, як ніколі і нідзе, памог

Вандроўныя вершы

Аксана
СПРЫНГАН

Хоць і кароткі люты,
Пабачым Міра цуды.
У сакавік празрысты
У Шклоў паедзем чысты.
А красавік красуе —
Да Горадні кіруем.

Прачнулліся багоўкі —
Мы разам у вандроўкі.
Прыгожа ў Беларусі —
Зноў прыляцелі гусі.
Хай скачуць цяпер жабкі,
Мы едзем не да бабкі.
Вандроўка ў Камянец,
І гэта не канец...

Парыж

Узімку ў нашым Парыжы
Можна катацца на лыжах,
Каровы хрумстаюць сена,
Яны не пілі б нават з Сены.
А ўлетку ля роднай рэчкі
Ляжаць, як аблогі, авечкі,
Дзяўчынка лётае птушкаю,
Радасць светлую гушкае.
А побач рыцар маленькі
Пабіў — і не плача — каленкі.
Сабор беларускі парыжскі

Узносіцца ў неба так блізка:
Не трэба ехаць за межы,
Чакаюць уласныя вежы.

Шчасце на хвасце

Сарока паляцела ў Віцебск,
Бо мела ліст яна да Віці.
А потым ажно ў Маларыту —
Лістом усцешыць цётку Рыту.
Ляцець хацела і ў Пружаны,
Ды апынулася ў Ружанах.
Хай іншая жыла там Жанна,
Сароцы і не вельмі важна:
Лісты яе былі блізняты:
«Хай будзе шчасця ў вас багата».

Салёныя зоркі

Над Салігорскам,
над Салігорскам
Свецяць заўсёды салёныя зоркі.
Пад Салігорскам, над Салігорскам
Рыюць шахцёры салёныя норкі.

Там здабываюць калійныя солі,
І ўсе адкіды выходзяць на волю.
Так вырастаюць сучасныя горы,
І робяць загадкавым новы горад.

На тэрыконах ніто не гуляе,
На тэрыконах ніто не спявае,
Імі любуюцца і натхняюцца,
І паглядзець яшчэ раз
вяртаюцца.

Над Салігорскам,
над Салігорскам
Свецяць заўсёды салёныя зоркі.
Пад Салігорскам,
над Салігорскам
Рыюць шахцёры салёныя норкі.

Жабінка

Жабінка — такое места,
Дзе найлепшыя нявесты.
Кожная жабінкаўчанка —
Крыху жабка, больш —
шляхцянка.
Глянё направа, глянё налева —
Каралеўны й каралевы...

Тут квітнее кветка жабнік,
І жыве чароўны скарбнік.
Ён ахоўвае каханых,
Мілай Жабінцы адданных,
Тых адорвае ён раем,
Што вандруюць родным краем.

Рагачы — не рагачы

Каля вёскі Пугачы
Пузу ўзяў пугач стары.
Рагачы — не рагачы,
Не пачуць цябе ў бары.

Думаў — з пугаю мышэй
Будзе страшыць уначы.
Сябе ж выцяў між вачэй,
Рагачы — не рагачы.

Што ж паробіш — хай крычыць
Ён «у-ху» сваім мышам.
Рагачы — не рагачы,
А спужаешся і сам.

Кажан-Гарадок

Умядзведзя свайго гарадка няма,
І калі надыходзіць злая зіма,
Ён кладзеца ў ложка-бярлогу
Пераспаць халадоў аблогу.

А ў кажана ёсць свой гарадок.
У ім расце прыгожы садок.
У тым садку ў Кажан-Гарадку

Кожны кажан п'е па-радку.

Так паўстае кажан-паэма,
Магчыма любая начная тэма.
Ёсць нават доўгі твор
пра мядзведзя,
Які назбіраў бярлогу медзі.

Каб горад-сад будаваць вялікі,
Ды толькі сарок на бляск
наклікаў —
Парасцягалі ўначы манеткі,
Бо любяць усё, што зіхіць,
іх дзеткі.

Сяброўка Ліда

У мяне сяброўка Ліда,
Моцная, нібыта дзіда.
З ёй і ў замку жыць магчыма,
І гуляць па ім начыма.
Усмехаецца ўсім ветла
І імкне ў нябёсы светла
Незвычайная сяброўка —
Любіць латы і абноўкі.
Не раўнуе да сяброў
З вёсчак і гарадоў.
Найпрыгожая нявеста —
Ліда — горад, Ліда — места.

Жалудок з Жалудка

Вазьмі ў далоні жалудок,
Што рос у Жалудку.
Яго расціў дубравы бог
У сонечным кутку.

Сваё жаданне загадай
І пасадзі ў зямлю.
Хай жалудоцкі ўзнікне рай,
Шапоча дуб: «Люблю!»

Няхай магутным стане ён
І будзе як узор.
У жалудку жыве наш кон,
Імкне заўжды да зор.

Беларускае неба

А над Высокім — высокае неба.
А над Глыбокім — глыбокае неба.
Я вышыні й глыбіні не баюся.
Неба такое ва ўсёй Беларусі!
Добра там марам
высокім-высокім!
Добра тут думкам
глыбокім-глыбокім.

Вандроўкі з багоўкамі і без

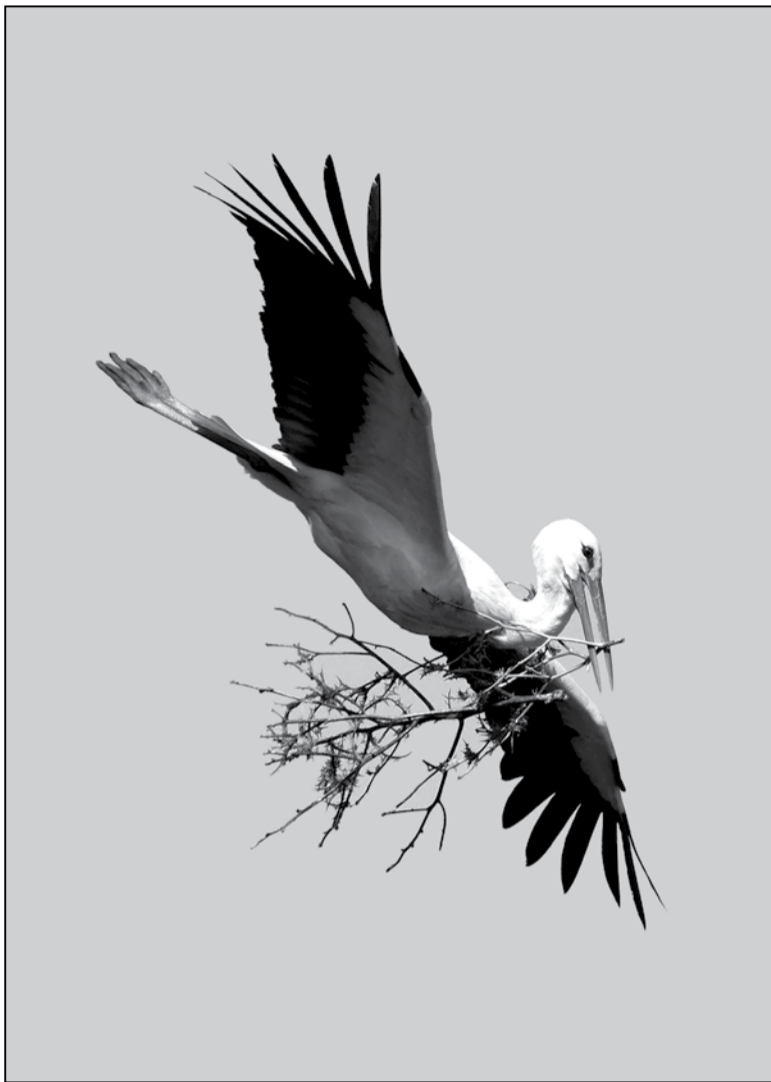
Хай спяць усе багоўкі,
Мы едзем у вандроўку.
Прыгожа ў Беларусі,
Хоць і зляцелі гусі.
Хай спяць у глеі жабкі,
Мы едзем не да бабкі.
Вандроўка ў Лунінец,
І гэта не канец.

Кастрычнік залаціцца —
І наш Парыж нам сніцца.
У лістападзе добрым
Мы дабарэмся ў Добруш.
У снежна-снежным снежны
Чакае Новы Свержань.
У студзені сцюдзёным
Наведаем Расоны.

Маляванныя Дываны

Уладзімір
СІУЧЫКАЎ

Дбайна аздабляю ёлку —
На духмяныя галінкі
Скрозь падважваю сняжынкi.

Я ужо зусім дарослы!
Дык з начыннем самым розным
Ранец мне
святы Мікола
Прынясе —
налета ў школу!

Калядны ліст

Святы Мікола,
Шлю Табе вітанні!
Падобны на Цябе быў мой дзя-
дуля,
Чакаюць нецярпліва віншаван-
няў,
Дарункаў
Дзеці,
Іх матулі і татулі.

Усе,
Хто паслухмяны і старанны,
Хто волю меў на добрыя учынкi,
Хто да старэйшых ставіўся з
пашанай —
На святы Ты не маеш
адпачынку.

Як вырасту,
Дык добрай чараўніцай
Зрабіцца, як і Ты,
Я буду рада,
Стаць весялосці, радасці крыні-
цай,
Прыносіць шчасце дзеткам
на Каляды.

Я ведаю,
Што часта просяць дзеці
Пакласці ім пад ёлку тэлефоны
Мабільныя, найноўшыя у свеце,
Кампутары,
Планшэты
І смартфонны.

Я маю ўсё —
Мне не нясі нічога!
Хай возьме падарунак мой
дзяўчынка
Ў дзіцячым доме
І падзячыць Богу.

Зрабі, як я прашу.
Твая Хрысцінка.

Доктарка

Завіхаюцца ля Златы
Генрых-дзед і баба Маша —
Захварэла й лялька Даша.
Злата у сваім халаце,
Кажа: «Зэлак тут багата —
Здымем дрыжыкі і кашаль.
Нас прастуда не застрашыць,
Не хвалюйся дужа, тата,
З мамай прыезджай на свята!
Ачуняю разам з Дашай,
Расквітнее дача наша!»
Будзе поўнай ішчасця хата!

А ці ўзаемна?

— Я люблю бязмерна котку,
Неўгамонную варкотку.
Ў Тайгі беленькія лапкі,
Рыжая на носе крапка.
Вочкі зыркiя,
бы знічкі,
Языкчок,
як з запальнічкі.
Вусы ж у любімай кісы
Назваюцца вібрысы.

Свежай ёй лію вадзічкі,
Корм сухі даю з палічкі
І паштэту не шкадую.
Калі драгне —
не крыўдую.
Абнаўляю ў туалете
Напаўняльнік у кювеце.
Як з сяброўкай разважаю,
Ды,
бывае,
заўважаю —
Ў татаў кабiнет скрабецца,
Поўсць вычэсваць не даецца,
Ні за што не йдзе купацца,
Любіць падрамаць,
схавацца.
Знаць бы —
ёй гуляць са мною
Лепш
ці быць ўвесь дзень адною?
І ці любіць мяне коця
Ў сне салодкім
і ў дрымоце?

Муза

— Котка Тайга ў кабiнеце,
Ўлёгшыся на падваконні,
Любіць больш за ўсё на свеце
За гардзінай спаць спакойна.

Як асенняя вяргіня,
Сонцу цешыцца дзівачка.
Мо яна кату Варгіну,
Што з-пад Лепеля, сваячка?

Мілагучна так варкоча
Зразумелай татку мовай,
Нібы зычыць плёну хоча
За сталом яму пісьмовым.

Можа, тое муркаценне
(Зрэдку вушы нашаторыць)
Татку дадае натхнення
Пры пляскаць маніторы.

Артыстычная натура,
Мусібыць, спрыяе татку
Клацаць па клавiятуры —
Друкаваць яго нататкі.

Вось і думаю я часам —
Ёсць патрэба ў тым саюзе.
Як сядзяць яны сам-насам,
Значыць,
котка
ў таткі —
Муза!

Руплівіца

— Хоць сягоння і нядзеля,
Любыя бацькі,
З пасцелі
Час прыходзіць падымацца!
І са снамі расставіцца!
Клопату ў мяне няма,
Ды без вас засулавала,
Хоць без справы не сядзела —
Свой пакой прыбраць паспела,
Чарапаху накарміла
І памыла Тайгу з мылам...

Вывецела мама з ложка:
— Як гэта — памыла кошку?!

І каб тая не прастыла,
У ручнік яе ўкруціла
І,
нібы цырульнік,
тата
Фенам Тайгу грэў заўзята.

Некалі бацькам ляжаць —
Трэба кошку ратаваць!

Маміна замова

Сяргей
ПАНІЗЬНІК

Стрыжы на крыжы

— Ляці, не дрыжы! —
Шчабяталі стрыжы, —
Паветра стрыжы,
Зямлю калышы, —
І будуць глыжы —
Дзятва камянёў,
Расці, што й крыжы*
Паміж княжых агнёў
Ля тураўскіх пнёў.

...А я не дрыжу,
Бо з небам дружу.
І Богу кажу:
— Я маю душу, —
Таму не хлушу.

А праўду трымаць, —
Гэта ўвесь узлятаць
І стражу Крыжа
З лёгкім сэрцам вітаць.

*Каля Турава на намоленых мясцінах
і сёння вырастаюць з зямлі крыжы.

Боцікі і чаравічкі

Бліснулі з парога боцікі:
— Мы таксама патрыёцікі.
Родную зямлю не топча,
Асцярожна ходзіць хлопца:

Ён шкадуе кветку, пчолку
І абцасікам без толку
Не збівае з дрэва сук.
Беражэ зямлі красу!

Зыркi борцік боціка
У чысцюлі Косціка!

Не паспелі пахваліцца, —
Наляцела Навальніца:
— Вось у нашай Веранічкі
Самі ходзяць чаравічкі.

Зачынаецца патоп, —
Безпрыглядныя — топ-топ...
А сплывуць на край зямлі, —
Я вяртаю, дзе й былі.

Як падсохне, Вераніцы
Будзе ў чым збіраць суніцы.

Бутэрбродаўская вежа

На абед мой брат — хадок.
За талеркай ён — ядок.

А ў мяне зусім не ежа —
Бутэрбродаўская вежа.

Глянцы: у руках бізмаг —
Як мак-до-наль-даў-скі гмах!

Ну а гамбургер, хатдог
Намалюем вам удвох.

Абакнуў у кетчуп палец:
— Я малюю хлеб-закалец!

Кажа мой сябрук-хітрун:
— Я малюю той лапун,

Што пякла бабуля ў печы.
Побач — сырадою глечык.

Не ўмяшчаецца ў мой рот
Мак-до-наль-даў-скі бутэр-
брод.

Маміна замова

Светлым кветкам, добрым
дзеткам,
Шчабятуюшачкам-падлеткам
На задавальненне
Дам з прыдзвінскага палетка
Роднай мамачкі маленне.
Каб уквеціць нашу мову,
Я збярог яе замову:

— Маладзік малады,
Твой ражок залаты.
Дай жа Божа адклання
На тваё пастаянне,
А мне — на дарогу.
Табе — злоту карону,
А мне ішчасця й здароўя.

Мемуары ўнучкі Хэмінгуэя

Унучка вядомага амерыканскага пісьменніка Эрнэста Хэмінгуэя актрыса Марыэль Хэмінгуэй выдала ўласныя мемуары.

У сваёй кнізе Марыэль гучна абвінаваціла вядомага рэжысёра Вудзі Алена ў сэксуальных дамаганнях. Актрыса распавяла, што ў 1979 годзе на здымках фільма «Манхэтэн» яна не раз адчувала на сабе «не здаровы» інтарэс з боку Алена. На шчасце, усё скончылася, так і не пачаўшыся.

Марыэль, аднак, нічога не памятае пра свайго дзядулю. Аўтар аповесці «Стары і мора»

скончыў жыццё самагубствам за некалькі месяцаў да нараджэння ўнучкі. Аднак Марыэль правяла дзяцінства ў яго доме, чула ад родных і блізкіх расповеды пра яго характар, думкі і ўчынкі.

Марыэль часта перапаўняе гонар за тое, што яна належыць да сям'і легендарнага пісьменніка, аднак яна ніколі не выкарыстоўвала яго імя ў асабістых інтарэсах. У мемуарах таксама можна ўбачыць старыя сямейныя фотаздымкі і цікавыя дакументы.

Марыэль часта намінавалася на прэстыжныя кінаўзнагароды, але ў апошні час яна вырашыла прысвяціць сябе літаратурнай дзейнасці.

«Падвойны падман» і Шэкспір

Навукоўцы даказалі прыналежнасць п'есы «Падвойны падман, або бедалагі-палюбоўнікі» («Double Falsehood, or The Distrest Lovers»), якая раней лічылася фальшыўкай, п'яру Шэкспіра.

Да такой высновы прыйшлі навукоўцы з Асацыяцыі навуковай псіхалогіі, прааналізаваўшы тэксты драматурга. Вынікі былі апублікаваныя ў часопісе асацыяцыі «Psychological Science». Праграма, спецыяльна распрацаваная для аналізу літаратурных тэкстаў, прааналізавала творы

ўсіх, хто мог быць датычны да стварэння «Падвойнага падману»: 33 тэксты, напісаных Шэкспірам, 12 п'ес Льюіса Тэабальда, які знайшоў і выдаў п'есу праз сто гадоў пасля смерці Шэкспіра, а таксама тэксты Джона Флетчара, драматурга, які працаваў разам з Шэкспірам.

Праграма засведчыла, што аўтарам п'есы з'яўляецца Шэкспір. Такія высновы былі зробленыя на падставе аналізу выкарыстання пэўных часцінаў мовы, літараспалучэнняў, эмацыйна афарбаваных і рэдкіх слоў.

Навукоўцы адзначаюць, што цалкам давяраюць вынікам сваёй працы.

П'есу ўпершыню апублікавалі і паставілі ў 1727 годзе.

Спачатку былі захопленыя рэцэнзіі, аднак неўзабаве яе абвясцілі фальшыўкай і выключылі з шэкспіраўскага канону. Тэатральны імпрэсарыя Тэабальд, які выявіў рукапіс, сцвярджаў, што гэты твор з'яўляецца кампіляцыяй трох аўтарскіх версій страчанага п'есы Шэкспіра «Кардэніо», але да яго тлумачэнняў тады ніхто не прыслухаўся. Паколькі рукапісы былі згубленыя, з тых часоў даследчыкі спрачаліся, хто насамрэч з'яўляецца аўтарам п'есы: Шэкспір, сам Тэабальд ці Флетчар.

Аўтарству Шэкспіра на дадзены момант прыпісваюць 38 п'ес, 154 санеты, чатыры паэмы і тры эпітафіі.

Дом-музей Бродскага

Першы ў свеце музей Іосіфа Бродскага адкрыўся ў вёсцы Нарынская Канонскага раёна Архангельскай вобласці.

Будучы лаўрэат Нобелеўскай прэміі па літаратуры адбываў там высылку з сакавіка 1964 па кастрычнік 1965 года.

Музей Бродскага размясціўся ў адрэстаўраванай сціплай вясковай хаце Песцерава, у якой жыві паэт. У аснову экспазіцыі ўвайшлі рэчы, якімі карыстаўся І. Бродскі: крэсла, стол, канапа, газавая лямпа, бачок для праяўкі фотастужкі, знойдзенае пры аднаўленні хаты фанернае вешка ад пашылкі, адрасаванай Бродскаму яго бацькам з Ленінграда.

Агульны аб'ём сродкаў, выдаткаваных на музейны праект, склаў каля пяці мільёнаў расійскіх рублёў.

Іосіфа Бродскага выслалі на пяць гадоў у далёкую Архангельскую вобласць «за дармаедства». Там ён правёў паўтара гады, пісаў вершы, публікаваўся ў мясцовай газеце, працаваў на ферме, у калгасе. І. Бродскі назваў гэты час самым шчаслівым у сваім жыцці.

Дзякуючы садзейнічанню Ганны Ахматавай тэрмін высылкі быў скарачаны, і ў верасні 1965 года І. Бродскі вярнуўся ў Ленінград. Паэта прынялі ў Саюз пісьменнікаў, што дазволіла пазбегнуць новых абвінавачванняў у дармаедстве. У чэрвені 1972-га паэт быў вымушаны назаўжды пакінуць радзіму. Памёр Іосіф Бродскі ў студзені 1996 года ў Нью-Ёрку.

Пластычная аперацыя «пад Шэкспіра»

Больш за 200 тысячаў дзяляраў ЗША выдаткаваў на пластычныя аперацыі кітайскі пісьменнік Чжан Юй.

Ён надзвычай шануе творчасць вялікага ангельскага драматурга Уільяма Шэкспіра і таму захачеў вонкава быць падобным на свайго літаратурнага куміра.

Каб стаць «копіяй» легендарнага драматурга, мужчына насмеліўся на 10 пластычных

операцый. На працягу некалькіх месяцаў кітайцу адкарэктавалі разрэз вачэй, змянілі форму носа і падбароддзя.

Чжан Юй кажа, што гатовы ўкласці яшчэ больш грошай у свой новы вобраз. Паводле яго словаў, у іх з Шэкспірам шмат агульнага. Як і легендарны драматург, Юй нарадзіўся ў беднай сям'і і змог «стаць на ногі» выключна дзякуючы сваім кнігам.

Чжан Юй з'яўляецца адным з самых вядомых маладых пісьменнікаў КНР.

Невядомы аповед пра Шэрлака Холмса

У Вялікабрытаніі знойдзены рукапіс дагэтуль невядомага аповеду пра прыгоды Шэрлака Холмса. Магчыма, ён належыць п'яру Артура Конан-Дойла.

Рукапіс знайшоў на гарышчы 80-гадовы Уолтар Эліёт. Ён сцвярджае, што аповед быў напісаны Конан-Дойлем у якасці акта дабрачыннасці. У 1902 годзе ў шатландскім мястэчку Селкірк быў знішчаны паводкай драўляны мост. Праз два гады мясцовыя жыхары

арганізавалі трохдзённы збор сродкаў на новы мост. Часткай мерапрыемства стаў выпуск зборніка апавяданняў, у стварэнні якога паўдзельнічаў і знакаміты пісьменнік. Аднак згаданы аповед у зборніку не падпісаны, таму сапраўднае аўтарства твора пакуль застаецца пад пытаннем.

Старонка падрыхтавана паводле матэрыялаў The Bookseller, The Local Se, The Guardian, Associated Press, vsiknygy.net і prostokniga.com.ua, novostiliteratury.ru і Newsru.ua.

ПРЭМІІ

Прэмія імя Астрыд Ліндгрэн

У Стакгольме ўручана міжнародная літаратурная прэмія імя Астрыд Ліндгрэн за 2014 год.

Старшыня журы Буэль Весцін уручыў узнагароду дабрачыннай арганізацыі «PRAESA» з Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі.

На прэмію, заснаваную трынаццаць гадоў таму ўрадам Швецыі пасля смерці знакамітай дзіцячай пісьменніцы, сёлета намінаваліся каля двухсот прэтэндэнтаў з 61 краіны. Па ўмовах конкурсу, на ўзнагароду «The Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA)» могуць прэтэндаваць не толькі літаратары, але і ілюстратары, мастакі, творчыя калектывы, якія ствараюць для дзяцей і працуюць з дзецьмі.

Цяперашні пераможца – «PRAESA» – займаецца альтэрнатыўнай адукацыяй і з дапамогай літаратурнай творчасці дапамагае маленькім не толькі вучыцца чытаць, але і ведаць сваю родную мову і культуру. Для гэтага валанцёры «PRAESA» стварылі дастаткова разгалінаваную сетку кніжных клубаў,

выдаюць літаратуру на многіх дыялектах, якія існуюць у Паўднёвай Афрыцы.

Прэмія імя Астрыд Ліндгрэн з'яўляецца самай буйной узнагародай, якая ўручаецца ў галіне дзіцячай і падлеткавай літаратуры. Сума, якая выплочваецца пераможцу, складае 5 мільёнаў шведскіх крон (700 тысячаў дзяляраў ЗША).

Прэмія «ЛитоДрама»

«ЛитоДрама» – узнагарода, якая ўручаецца пад эгідай Літаратурнага інстытута імя Максіма Горкага і Саюза расійскіх пісьменнікаў.

Цырымонія ўзнагароджвання лаўрэатаў прэміі адбылася 8 красавіка. У намінацыі «Авангардная п'еса» быў уганараваны Ягор Чэрлак (Чалябінск) за п'есу-фантазію пра Юрыя Гагарына. Напярэдадні Дня касманаўтыкі такое рашэнне журы літаратурнай прэміі «ЛитоДрама» можна назваць лагічным. П'еса Я. Чэрлака напісана ў жанры фантастыка-іранічнай камедыі. Па сюжэце твора першы касманаўт Зямлі не загінуў у авіякатастрофе, а дажыў да нашых дзён, захаваўшы інкогніта.

У намінацыі «П'еса, звязаная з літаратурнай спадчынай» лаўрэатам прэміі «ЛитоДрама» стаў Аляксандр Ігнашоў (Самара) з п'есай «Да Божлага парога».

Усяго ў конкурсе прынялі ўдзел больш за 365 аўтараў з розных краінаў свету, прадставіўшы на суд журы каля 800 твораў.